

VESTFOLD, TELEMAR OG BUSKERUD STATSADVOKATEMBETER

Sør-Øst politidistrikt
v/politimester Ole B. Sæverud
Postboks 2073
3103 TØNSBERG

REF.:

VÅR REF.:

DATO:

20.12.2023

INSPEKSJON/FAGDAGER – MISHANDLING I NÆRE RELASJONER

1 Innledning

Statsadvokatene i Vestfold, Telemark og Buskerud har i sin fagledelse for 2023 hatt hovedfokus på saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Bakgrunnen for det er riksadvokatens rundskriv nr. 2/2022, punkt 2.3 *Generell delegasjon fra statsadvokaten til påtalemyndigheten i politiet*, hvor det ble bestemt at "i saker om overtredelse av straffeloven § 282 kan politimesteren og tjenestepensjoner i påtalemyndigheten i politiet med utvidet myndighet etter straffeprosessloven § 67 tredje ledd avgjøre spørsmålet om tiltale fra og med 1. juli 2023. Videre ble statsadvokaten gitt føringer fra riksadvokaten for sin fagledelse i 2023 ved at det skulle iverksettes nødvendige fagledelsestiltak der det var behov for kompetanseheving ved etterforskning, påtalebehandling og iretteføring av saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Statsadvokaten har også over tid sett at det er behov for kompetanseheving på fagområdet.

Gjennom statsadvokatens fagledelsesplan har det vært utarbeidet et fagledelsesprogram for påtalejuristene som har ansvar for saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Programmet har strukket seg fra mars 2023 til november 2023, og har bestått i to inspeksjoner, tre fagdager samt løpende dialog mellom påtalejuristene og statsadvokatene.

Alle saker som var registrert som overtredelse av straffeloven § 282 og § 283, og saker som var huket av som familievoldssaker i BL i perioden fra 1. mars til 31. mars 2023 har vært gjenstand for saksgjennomgangene. I alt var det 53 saker som falt inn under den nevnte kategori. Enkelte saker ble holdt utenfor saksgjennomgangen, bl.a. saker som var feilkodet, og saker som var opprettet i eldre komplekser.

Den første inspeksjonen ble gjennomført i uke 18. Hovedfokus ved gjennomgang av sakene var bruken av etterforskningsplan, herunder kvaliteten på hypoteser og fremdrift i den innledende fase.

Den andre inspeksjonen ble gjennomført i uke 44. Hovedfokus ved gjennomgangen var fremdrift etter den innledende fase, om etterforskningsplanen oppdateres og påtaleavgjørelsen.

Det er avholdt tre fagdager med følgende tema:

- 9. mars 2023 – etterforskningsplan (e-plan)
- 25. mai 2023 - bevisvurdering
- 6. november 2023 - utforming av siktelser/tiltaler

Saksgjennomgangene og fagdagene ble utført fra embetes side av statsadvokat Ellisiv Emblem Bental, statsadvokat Vibeke Gjøslien og statsadvokat Helene Holtvedt. Fagdagene ble gjennomført ved statsadvokatenes kontor både ved fysisk oppmøte og via videolink for påtalejuristene. Ved fagdagen som ble avholdt 9. mars 2023 deltok også flere politifaglige etterforskningsledere via videolink.

2. Tidligere inspeksjoner/tilsyn - omorganisering av påtalejuristene

Statsadvokatene har siden nærpoltireformen trådte i kraft 1. januar 2016 gjennomført fem inspeksjoner/tilsyn av de avsnitt i Sør-Øst politidistrikt som har hatt ansvar for saker som omhandler mishandling i nære relasjoner. Siste tilsyn ble gjennomført høsten 2022. Det ble ved dette tilsynet kjent for statsadvokatene at påtalejuristene i politidistriktet skulle gjennomgå en omorganisering. I den anledning ble det herfra påpekt i tilsynsrapporten av 8. november 2022 viktigheten av at mishandlingssakene fortsatt blir behandlet med høy kvalitet og at de gis riktig prioritering. Videre at fokuset på faglig kvalitet og kompetanseutvikling må opprettholdes ved omorganiseringen. Statsadvokatene hadde etter det siste tilsynet en berettiget forventning om at fagkompetansen og innarbeidede rutiner for mishandlingssakene ville bli videreført.

Etter første fagdag om e-plan var vårt generelle inntrykk at det i hovedsak var erfarne påtalejurister som fortsatt behandler mishandlingssakene. Påtalejuristene kom fra ulike enheter i den gamle organisasjonen med ulike sakstrekk rutiner og ulike rutiner for blant annet måten e-plan opprettes på. Det var slik statsadvokatene oppfattet det noe uklart for påtalejuristene hvordan sakstrekket var herunder om det var et geografisk skille, skille i trekket mellom barn og voksne og hvem som hadde ansvaret for saken etter gjennomført tilrettelagt avhør. Statsadvokatene opplevde gjennom perioden fagledelsesprogrammet pågikk at dette endret seg, ved at påtalejuristenes rutiner og sakstrekk i § 282 sakene falt på plass underveis. Det ble også herfra presisert i brev av 19. juni 2023 at det er påtalejurister med minst 2 års erfaring etter delegert påtalekompetanse som skal behandle § 282 sakene. Vi antar derfor at de uklarheter som forelå ved første fagdag var et utslag av at omorganiseringen nylig var gjennomført.

Statsadvokatene opplevde fagdagene som et godt forum for informasjonsutveksling for påtalejuristene og de inneholdt gode faglige diskusjoner.

Ved fagledelsesprogrammets slutt i november er det dedikerte og erfarne påtalejurister med kompetanse på fagfeltet som arbeider med mishandlingssakene. Vårt inntrykk er at fagkompetansen og de innarbeidede rutinene i mishandlingssakene har blitt videreført ved omorganiseringen.

3. Gjennomgang av sakene i mai 2023 – etterforskningsplan – innledende fase

Ved saksgjennomgangen så vi på følgende i etterforskningsplanen: 1) settes det opp hypoteser, 2) er tvangsmidler vurdert, 3) er det vurdert/iverksatt nødvendige tiltak for å beskytte fornærmede, 4) oppnevnes det forsvarer/bistandsadvokat, 5) er siktede/mistenktes tidligere historikk kontrollert, 6) settes det frister, 7) tilrettelagt avhør og 8) koding av sak.

3.1 Hypoteser

Ved saksgjennomgangen fant vi at det i all hovedsak settes opp hypoteser, bevis tema(er) og etterforskningsskritt. Det er hovedvekt av saker med hypoteser som er tilpasset den enkelte sak. I noen saker har hypotesene preg av å være standardiserte. Selv om hypoteser i saker som gjelder mishandling i nære relasjoner ofte vil ha likhetstrekk, minner statsadvokaten om viktigheten av å tilpasse hypotesene til den enkelte sak innledningsvis, jf. Kvalitetsrundskrivet 3/2018.

Etterforskningsskrittene fremgår i hovedsak i alle sakene av e-planen, enten på forsiden i Indiciaprojektet og/eller som aktiviteter. Der hvor e-planen var ført i BL fremgikk de av en arbeidslogg.

3.2 Tvangsmidler

I de sakene hvor det var benyttet tvangsmidler syntes disse riktig benyttet, og tidskriske bevis sikres innledningsvis i de sakene hvor det er aktuelt. I de sakene hvor tvangsmidler ikke er benyttet, er det imidlertid et gjennomgående funn at det er fravær av opplysninger i e-planen om tvangsmidler er vurdert. Om dette da er et funn som tilsier at tvangsmidler ikke er vurdert eller om det er et funn som viser manglende notoritet omkring vurderingen blir da uklart for oss.

3.3 Nødvendige tiltak for å beskytte fornærmede

Vi har sett på om nødvendige tiltak for å beskytte fornærmede er vurdert og/eller iverksatt. Når det gjelder besøksforbud fant vi at dette i all hovedsak vurderes og gis ved behov. Det er videre i all hovedsak notoritet i e-planen knyttet til vurderingen av besøksforbud i sakene som gjelder voksne fornærmede. I saker hvor det var besluttet tilrettelagt avhør, så fant vi flere saker hvor det var fravær av opplysninger i e-planen om besøksforbud. Det antas for disse sakene at dette kan skyldes at barnet og mistenkte bor sammen slik at det ikke gis av hensyn til bevisforspillelsesfare før avhøret av barnet er gjennomført. Vi finner likevel grunn til å minne om at vurderinger ved negative beslutninger også skal fremgå av e-planen.

Når det gjelder omvendt voldsalarm (OVA) fant vi i enkelte av e-planene at det var opprettet en aktivitet innledningsvis hvor det fremgikk av aktiviteten at OVA skulle vurderes i løpet av

etterforskningen. I det store flertall av sakene fant vi ingen OVA vurderinger verken i Indicia eller BL. På samme måte som ved tvangsmidlene blir det da uklart for oss om dette er et funn som tilsier at OVA ikke er vurdert/ikke er et fokusområde innledningsvis i mishandlingssakene, eller om det er et funn som viser at det ikke er sikret notoritet om vurderingen.

Av andre beskyttelsestiltak ser vi i flere av sakene at SARA har vært involvert for en risikovurdering. Notoritet er sikret i arbeidslogg i BL. Vi fant både saker hvor risikovurderingen ikke var gjennomført på grunn av kapasitetshensyn, og saker hvor den var gjennomført/skulle gjennomføres.

3.4 Oppnevning av forsvarer og bistandsadvokat

Retten til offentlig oppnevnt bistandsadvokat og offentlig oppnevnt forsvarer var ivaretatt i samtlige saker hvor rettighetene ble aktualisert.

3.5 Mistenktes/siktedes tidligere historikk er kontrollert

Saksgjennomgangen viser at mistenkte/siktedes historikk kontrolleres i enkelte saker, ved at det fremgår opplysninger om dette i e-planen. For et stort antall saker var det fravær av opplysninger om kontroll av siktedes historikk. På samme måte som ved tvangsmidler og OVA blir det da uklart for oss om dette er et funn som tilsier at historikken ikke kontrolleres eller om dette er et funn som viser at det ikke er notoritet over at kontrollen er gjort. Mistenkte/siktedes historikk skal kontrolleres innledningsvis i alle mishandlingssaker og det må derfor fremgå av e-planen at dette er gjort.

Om undersøkelse av partenes historikk fremgår det følgende av riksadvokatens familievoldsrundskriv nr.3/2008 pkt. IV nr. 2.5:

«Det bør alltid undersøkes om fornærmede har inngitt anmeldelser tidligere, og slike saker må innhentes, også om de har blitt henlagt. Videre bør det via PO-logg etc. undersøkes om politiet tidligere har rykket ut til fornærmedes bolig uten at det ble opprettet sak.»

3.6 Frister

Saksgjennomgangen viser at det i hovedsak settes frist for ferdigstilling av etterforskningen på første side i Indiciaprosjektet. Når det gjelder frister som blir satt i forbindelse med opprettelse av aktivitet i Indicia, så er det noe varierende både hva angår om det blir satt frist og om det settes frist i alle aktivitetene som opprettes. Her minner vi om riksadvokatens brev av 8. november 2013 s. 3 hvor det fremgår: *"Planen skal gi en oversikt over de etterforskingsskritt som peker seg ut, rekkefølgen og hvem som skal ha ansvar å utføre den, med **frist for når de skal være gjennomført.**"*

3.7 Tilrettelagt avhør

Tilrettelagt avhør vurderes og gjennomføres i alle sakene hvor det er aktuelt. Der hvor det ikke gjennomføres er det notoritet i e-planen på hvorfor. Det settes også frister for gjennomføring av tilrettelagt avhør, og på samme måte her er det notoritet i e-planen der hvor avhøret ikke er avholdt innen fristen.

3.8 Koding av sak

Gjennomgangen viser i all hovedsak riktig koding av sak slik at den gis rett prioritet innledningsvis. Videre synes subsumsjonen også i all hovedsak å være riktig. Noen av saken var kodet om fra straffeloven § 282 til § 271, fra mishandling i nære relasjoner til kroppskrenkelse. I det aller vesentligste er det vårt inntrykk at nedkoding var riktig, med unntak av et par tilfeller.

3.9 Oppsummering av saksgjennomgangen i mai

Saksgjennomgangen viser at det opprettes etterforskningsplaner i alle saker som er anmeldt eller kodet som mishandling i nære relasjoner. Gjennomgangen viser at politiet har gode rutiner for opprettelse av etterforskningsplan. Opprettelse skjer kort tid etter anmeldelsen og den opprettes i hovedsak som prosjekt i Indicia. Der hvor det ikke opprettes prosjekt i Indicia opprettes e-plan som arbeidslogg i BL. For enkelte saker var det også opprettet både e-plan i Indicia og i BL. E-planens materielle innhold synes å være forbedret fra forrige tilsyn ved at hypotesene var bedre tilpasset den enkelte sak, aktiviteter settes opp i større grad innledningsvis, samt at både fremdriftslogg og beslutningslogg brukes mer aktivt. I flesteparten av sakene gav førstesiden i Indiciaprojektet under punktet beskrivelse/status/nå-situasjon god informasjon om saken.

I all hovedsak synes etterforskningsplanene å være i tråd med gjeldene retningslinjer. I det videre må politiet ha et ytterligere fokus på notoritet ved negative beslutninger og frister for etterforskningsskritt i e-planen, samt opprettholde det gode nivået e-planene i mishandlingssakene nå synes å ha i den innledende fase.

4. Gjennomgang av sakene i november 2023

Statsadvokaten har ved gjennomgang av sakene hatt fokus på følgende:

- om saken har blitt behandlet av politijurist med minst 2 års erfaring etter delegert påtalekompetanse, jf. brev herfra av 19. juni 2023
- koding
- om etterforskningsplanen var oppdatert/levende
- fremdrift i saken
- oppfølging av besøksforbud og elektronisk kontroll ved kontaktforbud (OVA)
- påtaleavgjørelsen, klager henleggelse og dommer

4.1 Påtalejurist med minst 2 års erfaring etter delegert påtalekompetanse

Saksgjennomgangen viser at saker om mishandling i nære relasjoner behandles av påtalejurist med minst 2 års erfaring med delegert påtalekompetanse. Sakene behandles som allerede nevnt av dedikerte og erfarne påtalejurister. Vi opplevde videre at det var svært få saker hvor det hadde vært bytte av påtalejurist fra den innledende fasen og frem til den nye gjennomgangen i november. Dette er et funn som etter vårt syn er svært positivt for god fremdrift i saken, jf. vår tilsynsrapport av 8. november 2022 pkt.7.2.

4.2 Sakskoding

Sakskodingen synes i all hovedsak å være riktig også der hvor den endres underveis. I den anledning bemerkes at etterforskningen i disse sakene er dynamisk og av den grunn bør sakene

etter statsadvokatens syn fortsatt behandles av påtalejuristene som er dedikert til å behandle mishandlingssakene. Vi fant et par eksempler ved gjennomgangen hvor det innledningsvis fortelles om en hendelse som kodes ned til kroppskrenkelse, men hvor den videre etterforskningen viser at det er en mishandlingssak fordi fornærmede har vært tilbakeholdene med informasjon i starten. Nedsubsummeringen i disse to tilfellene hadde ikke medført endring i påtalejurist og prioritet på saken. Dette er en positiv endring fra forrige tilsyn hvor saker som ble nedkodet ble gitt lavere prioritet og flyttet til annen jurist og etterforsker.

Det bemerkes også her at i de tilfellene hvor fornærmede ikke ønsker å medvirke til sakens opplysning så må det søkes avklart hva som er årsaken. Fornærmede bør i slike tilfeller innkalles til avhør, politiet bør involvere bistandsadvokaten, støttesenteret for kriminalitetsutsatte og i enkelte tilfeller så må politiet også oppsøke fornærmede. Politiet må være oppmerksomme på at det kan være ulike årsaker til at en fornærmet ikke ønsker å forklare seg, for eksempel at fornærmede er utsatt for press fra mistenkte, det er derfor viktig å forsøke å komme til bunns i hva som er grunnen til at fornærmede ikke ønsker å forklare seg.

Vi minner også om at i de sakene hvor fornærmede forteller om seksuelle overgrep, så skal det opprettes egen sak for dette.

4.3 Oppdatert/levende e-plan

Når det gjelder e-planen så ser vi lite spor av endringer/oppdateringer i hypoteser underveis som etterforskningen skrider frem. Det vi imidlertid ser i en stor del av sakene er aktiv bruk av beslutningslogg og fremdriftslogg underveis i etterforskningen. Enkelte av planene inneholdt også en statusoppdatering etter at sentrale gjøremål var gjennomført, slik som for eksempel tilrettelagt avhør. Således synes e-planen å være et mer levende og oppdatert dokument enn det vi opplevde ved forrige tilsyn.

4.4 Fremdrift

Når det gjelder fremdrift i saken så synes denne gjennomgående å være god. Sakene gis den nødvendige oppfølging og prioritet. Av de 53 sakene som var gjenstand for inspeksjonen så var det pr 10. november 2023 15 saker som ikke var påtaleavgjorte. Dette viser utfra forrige tilsyn en forbedring av fremdrift i sakene etter den innledende fase. Når det gjelder de 15 sakene som ikke er påtaleavgjorte, så har vi en klar forventning om at disse også følges opp ved aktiv påtalestyring slik at de ikke blir liggende inaktive på etterforskningsenheten. Vi antar at det vil bli utferdiget tiltalebeslutning i flere av disse sakene.

4.5 Oppfølging av beskyttelsestiltak - besøksforbud og OVA

Når det gjelder brudd på besøksforbud var det kun en sak hvor det var brudd på besøksforbud, og det ble vurdert å være tilfredsstillende fulgt opp.

Til funn ved saksgjennomgangen av OVA viser vi til det som allerede er nevnt under punkt 3.3 og tilføyer at ved saksgjennomgangen i november fant vi ingen e-planer inneholdende spor av om OVA var vurdert i saken, heller ikke spor av vurderinger i BL. Her finner vi grunn til å minne om det vi skrev i vår forrige tilsynsrapport under pkt. 7.5:

"Påtalemyndigheten skal være en pådriver for bruk av kontaktforbud med elektronisk

kontroll (omvendt voldsalarm) i saker hvor dette er hensiktsmessig, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 1/2022. Videre vises det også til riksadvokatens rundskriv nr. 2/2019 pkt. 5.1 hvor det fremgår at kontaktforbud med elektronisk kontroll skal vurderes i saker om mishandling i nære relasjoner, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 3/2008. Dersom kontaktforbud med elektronisk kontroll likevel ikke påstås i saker som angitt ovenfor, skal det sørges for notoritet omkring vurderingen som er gjort. Den må derfor nedtegnes og skal følge saken."

Vi vil videre påpeke at dersom det tilkommer opplysninger i saken som krever at sikkerhetstiltak må vurderes slik som for eksempel opplysninger om æresrelatert mishandling, frykt for familie og frykt for represalier ved anmeldelse er det viktig med god notoritet knyttet til de vurderingen som gjøres.

4.6 Påtaleavgjørelsen - klager - dommer

Av de 53 sakene som var gjenstand for inspeksjonene var status for disse ved avsluttet gjennomgang 10. november 2023:

Ikke påtaleavgjorte saker: 15
Henlagt saker: 34
Tiltale § 282: 1
Tiltale/siktelse §271: 2
Konfliktråd: 1
Dommer:0

I de sakene som var påtaleavgjort syntes i all hovedsak påtaleavgjørelsen å være riktig. Saker som var blitt henlagt og påklaget har i all hovedsak blitt opprettholdt av statsadvokaten.

Vi ønsker å bemerke enkelte funn knyttet til påtaleavgjørelsen.

1) Vi fant ved gjennomgangen 2 saker som var sendt til konfliktråd, hvorav en ble omgjort av statsadvokaten. I den anledning så minner vi om at konfliktråd i utgangspunktet ikke er egnet i § 282 sakene, jf. riksadvokatens rundskriv RA 2008-4 pkt. II. Det bør også benyttes med varsomhet i de tilfellene hvor saken er nedsubsummert til § 271 og § 266 - vold og krenkelser i nære relasjoner. Konfliktråd må også unngås i de tilfellene hvor siktede tidligere er domfelt for vold mot fornærmede.

2) Sakene er i all hovedsak henlagt ved bruk av riktig kode, og i all hovedsak etter bevistes stilling. Vi har ved gjennomgangen funnet et par saker som var henlagt kode 106 – ikke rimelig grunn til å etterforske. I den anledning så bemerkes at i saker om mishandling i nære relasjoner, eller andre sakstyper som gjelder vold og trusler i familieforhold, vil det sjeldent være grunnlag for å henlegge saken med nevnte begrunnelse. Dersom anmelderen eller den som det anmeldes på vegne av hevder å ha vært utsatt for et voldslovbrudd, skal saken ikke henlegges med denne begrunnelse, med mindre anmeldelsen eller andre forhold gir *klare* holdepunkter for at anmelders påstand er uriktig.

3) Saksgjennomgangen viser at det ved underretning om henleggelse skrives personlig brev fra politiet i samtlige av mishandlingssakene, jf. RA nr. 3/2008 pkt. V 2.2, hvilket er en klar positiv endring fra forrige tilsyn.

4.7 Oppsummering av saksgjennomgangen i november

Saksgjennomgangen viser at fremdriften etter den innledende fase er god i mishandlingssakene. E-planen fremstår som mer levende og oppdatert enn ved forrige tilsyn og påtaleavgjørelsen fremstår i all hovedsak som riktige. På samme måte som ved den innledende fase må politiet ha fokus fremover på notoritet knyttet til negative beslutninger og beskyttelsestiltak i e-planen. Videre må politiet også arbeide med OVA og få innarbeidet gode rutiner på dette området.

5. Avslutning

Vi vil takke for årets tilsyn og for gode fagdager.

Etter at politiet nå har fått delegert tiltalekompetansen i disse sakene opplever vi en viss bekymring fra enkelte av påtalejuristene for at sakene ikke lengre skal innom statsadvokatene for en kvalitetssikring før de skal i retten. Både saksgjennomgangene og fagdagene viser at distriktet har mange erfarne påtalejurister som tilstreber høy kvalitet på etterforskning og riktige påtaleavgjørelser. Dersom sakene forsetter å bli behandlet på den måten som denne saksgjennomgangen har vist, er statsadvokatene av den oppfatning at sakene vil bli håndtert på en god måte fremover og vi antar at selv om det nå er noe uvant for påtalejuristene å ta ut tiltale i disse sakene så vil dette gå seg til med tiden. Vi håper også at fagdagene har bidratt til at påtalejuristene føler seg tryggere i den noe uvante situasjonen. Slik som også nevnt under siste fagdag vil statsadvokatene etter avtale kunne være tilgjengelig for drøfting i enkelt sak dersom det er behov for det.

Avslutningsvis minner vi om at ledelsen i politidistriktet/enheten skal utarbeide en plan for å avhjelpe påviste avvik i straffesaksbehandlingen. Planen skal minst omhandle de tema som ligger under Den høyere påtalemyndighet å følge opp. Kopi av planen oversendes Politidirektoratet, jf. punkt 5 d) i riksadvokatens rundskriv nr. 3/2020 om sentrale mål og rammer for fagledelsen av politiets straffesaksbehandling.

Det vises i den sammenheng til det statsadvokaten har påpekt at politiet må ha fokus på i det videre arbeidet, oppsummert under punktene **3.9 og 4.7**, og det settes herved en frist for politiets utarbeidelse av utkast til tiltaksplan til **1. mars 2024**. Planen forventes å oppstille konkrete tiltak for å sikre at det i e-planen settes frister for etterforskningsskritt, at det sikres notoritet over negative beslutninger og vurderte beskyttelsestiltak, samt at det innarbeides gode rutiner for OVA. Utkast til tiltaksplan oversendes til oss for gjennomgang innen nevnte dato, før den endelige planen ferdigstilles (da med kopi til Politidirektoratet).

Statsadvokatene kommer til å følge politiets arbeid med § 282 sakene i 2024.

Vi ser frem til neste tilsyn og ønsker lykke til i det videre arbeidet.

På vegne av inspeksjonsgruppa

Helene Holtvedt
Statsadvokat

Kopi:
Riksadvokaten
Politidirektoratet
Påtaleleder Kjell Johan Abrahamsen
Leder påtaleseksjonen Nord Gunn Iren Midtbø
Leder påtaleseksjonen Sør Ole Bjørn Sakrisvold